

Akik a hidegségből jöttünk ..

1989. június 16. Temeti az ország Nagy Imrét és mártírtársait. Az újságok címlapján az áldozatok fényképei. Megrendítő. Őszinte szavak a közelmúlt 30-40 év történetéről. A rádióban hallok a kivégzettek nevét, foglalkozását, életkorát. Könnyek tolnak a szemembe. Autófényező, kiskatona, főiskolai hallgató. Közéjük visszavetíteném a magam tizenhét éves alakját. A magam akkori ereje, erkölce vajon mire lett volna elég? Ha úgy alakulnak a körülményeim, oda tudtam volna-e állni felemelt fejjel a tankok elé, majd a hamis ítéletek nyomán a hóhérok elé? Arra még képes lehettem volna, hogy egy szédült, boldog állapotban sapkámat magasba dobva kiáltom, szuggerálom, üvöltöm tovább október jelszavait, de harcolni? De húsba vágó ölom-robajok kínját viselni érte? Meghalni érte?

Különös: sosem volt önvizsgáló és önemésztő kérdések tolnak elő. Mozgásra, gondolkodásra, új érzelmekre a kényszerítő történelemszél készlet. Csak egy látszik bizonyosnak: június tizenhatodikán megérkezett a jövő... De akikben annyi bizonytalanság, lelkiismeret-furdalás él harmincéves belenyugvó, vazallusmagatartásunk miatt, ott feszül a kérdés is, hogyan leszünk örökösei a jövőnek? Ismerjük-e 1956-1957 tényeit? Ismerjük-e pontosan a bűnök, hibák, csendes beletörődések emberi következményeit? Bár erre naponta figyelmeztet az élet.

V. Sándor őrhalmi-hugyagi parasztember szavait emésztgetem keserűn „tanár úr, maguknak nagyon jól kéne tudni, hogy 1956-ban itt Hugyagon is milyen körülmények között lőttek le két salgótarjáni embert, de nem tudják. Félig agyonverve idehurcolták őket, hogy most már futhatnak. S ahogy hátatfordítottak a fegyvereseknek, azok már lőttek is... Gyilkoltak, és azt remélték, hogy a gyilkosság titok marad... De nem így történt: az Ipoly túlpártjáról sorra jelentkeztek a szemtanúk... S így, itt a faluban nagyon jól ismerjük az áldozatok nevét is, a lapító gyilkosok nevét is... Tudjuk, ki vezette az autót, tudjuk, ki adta a parancsot a likvidálásra... Persze nem írásban, hogy maga harminc év múlva a levéltárban kikutathassa... Vagy tiltakozzon az értelmi szerző, húszezer forint körüli jól megérdemelt nyugdíja ellen... Mindez maguknak, nagyokos értelmiségieknek bizony igen kényelmetlen lehetne... A főnökeik ma sem néznék jó szemmel a kíváncsiszkodást, a perújrafelvételt... – Bizony, bizony tanár úr, ideje volna már, hogy egy kicsit magukba nézzenek: nem lehetséges, hogy szándékos ez a nagy tudatlanságuk, nem lehet, hogy még most is félnek maguk a valóságtól?”

V. Sándor, amíg mindezeket szememre veti, csak megállt a kaszálásban, csak szóba elegyedett velem, csak törli homlokáról a júniusi izzadságot. Szóval, nem főhivatású közéleti ember, nem politikus, nem a közérkölcsök szakértője: komor panaszára muszáj odafigyelni...

Igaz: eljött az önvizsgálatok ideje! Kinek-kinek mérlegelni kell viszonyát ahhoz, ami itt történt, történik, s elsősorban is ahhoz, hogy a mai na-

gyonis ellentmondásos, zavaros etikai helyzetből milyen jövő ígérkezik körvonalazódnia...

A bőrömön érzem, a bőrünkön érezzük, hogy a politika, a gazdaság átalakulóban van. Kínlódvá, vajúdvá kezd átformáldóni az egész társadalom, sokféle gyötrellem jár együtt a változásokkal. Kétségtelen, hogy naponta szükség lehet önvizsgálatra, a tisztesség, az erkölcsösség megméretésére. De az senkinek sem használ, ha ráadásnak új, irritáló vádirat tolakszik elő valahonnan, csak tetézi az amúgyis mutatósan áradó kétségbeesés-hullámokat: általános értékválság van és erkölcsi csődhelyzet. Mintha ezt szuggerrálná belénk valami ismeretlen szellemi nagyhatalom. Nem azt kérdezem én, mire alapozzák az efféle helyzetjelentéseket, elemzéseket, hiszen mikrokörnyezetben mindenkinek produkál az élet épp elég, szabad szemmel is jól kivehető abszurditást, etikai képtelenséget, a nagy nemzeti nyilvánosság szintén meg a sajtó tudósít naponta szenzációs, leleplező híryanagyaiban elképesztően pimasz visszaélésekről. Látom én, érzekelem én is mindezeket, tudom, hogy csak válogatni kell, és meggyőző tényanyag sorakozik elő minden szándékú romlás mellett szóló érveléshez.

Tudom én, lehet ilyen érvelés tisztességes, szükséges is! Elkerülhetetlenül fontos is! Tudom én, hogy negyven év bénultságában az önzés, az egoizmus, a nemtörődömség tünetei fájdalmas mélységben lelkünkbe rágódtak. Tudom azt is, hogy a háború után a sztálinizmus irracionális hatalomszerkezete, az ebből következő minősíthetetlen magatartás-mechanizmusok burjánzása nem állt meg főtítkárok, parancsnokok, elnökök, igazgatók, személyzeti főosztályvezetők szintjén: félelmetes torzulásokat okozott, okozhatott egyszerű állampolgárok igen jelentős csoportjaiban is. S nemcsak ott, ahol a hatalommal való visszaélésre, erőszakos megoldások mindenen való keresztülhajszolására különös egyéni hajlam volt a táptalaj, de ott is, ahol a szaporodó rossz minták személyes elutasítására nem volt elég belső erő, erkölcsi tartás. Nem is lehet reálisan mérlegelni, hogy az ilyen típusú romlás, rossz beidegződés elterjedése, a gazdaság-szervezésben vagy az elfogadott demagógia, a társadalmi méretű hazugságok nyomán a lélekpusztulásban okozott-e nagyobb, beláthatatlan nagyságrendű károsodást, jelent, jövőt is körülfontó, mindent megfojtó óriáskigyó-gyűrűzést.

Ahogy Sztálin a világ legtermészetesebb módján lehetett egyszerre államférfi, pártvezér, hadvezér, nyelvtudós, úgy a nyomába sorakozó nagyhasú, marharépafejű, hatalomba liftezett képzetlen, műveletlen vezérek természetes. közmegegyezéssel elfogadott, ellenőrzetlen joga lett dönten minden szakmák ügyeiben, minden típusú társadalmi, emberi viszonyok kérdéseiben. És mert nagyon keveseknek volt bátorsága megkérdőjelezni az irracionális döntések alapját, tényeit, ezeket a keveseket, sőt esetenként nem is olyan keveseket, illetve a felkészült állampolgárokat, szakembereket, minden további nélkül át lehetett terelni büntetőtáborok, koncepciók bírói ítéletek veszélyzónáiba. Gondoljuk el, mivé lettek azok a szakmák, azok az életterületek, ahonnan a legkiválóbbak börtönökbe kerültek, vagy külföldre menekültek, a megfélemlített ottmaradóknak pedig minden körülmény azt szuggerrálta: alávaló alattvalóként kell szolgálni, ha élni akarunk... A parancsnokolás, a hatalommal való mindennapos visszaélés úgy fertőzte meg a lelkeket, a tetteket, az emberi viszonyokat, hogy akár egy sofőr, pin-

cér, kalauz, postás, kishivatalnok, közérteladó magatartását is deformálhatta: kitűnt, akármilyen csekély hatalommal is lehet embereket megalázni, térdre kényszeríteni. . .

Tudom én, hogy ezek a majdnem, hogy rögződött, közérvényű magatartás-struktúrák a nyolcvanas évekre sem bomlottak le, ma is hatnak, fenyegetnek, és nagyon nehéz kínos kötelezettség magunkban, másokban megmutatni a sztálinizmus újra meg újra kihajtó rügyeit, ágacskaít... Mind-ezeket tudom, mérlegelem... s nem kérdezem, hogy e fertőzőtség közepette miféle etikus magatartás várható cl?

S ennyi mentegetőzés után azt is minck kérdezném a szakértőktől, milyen mély ez az erkölcsi válságkút, és egyáltalán, ki lehet-e mászni belőle, hiszen efféle naiv kérdésekre értelmes válasz nem létezik... Sok-sok kínálózó kérdés helyett bátortalan ellenvéleménynek álljon itt a magam meggyőződése, hite: „focseg a felszín, hallgat a mély”.

Ezrek, tízezrek, százezrek, felszínen tolongó ügyeskedők siserchada soha nem látott bátorsággal erkölestelen lehet, de a néppel, a milliókkal más a helyzet.

Tengernyi közéleti szemét, tipikusnak minősülő erkölcsi válságjelenség. fenyegetően zord folyamatok ellenére az emberi tisztesség, a szolidaritás, a jóra törekvés vágya millió és millió állampolgár természetes életeleme, tulajdonsága. Ha az értékválságra hivatkozva lehet vészharangot kongatni, úgy a látványos tünetek nélkül is létező tisztességre alapozva lehet igazi változásokat, tisztább, egészségesebb jövőt remélni. Én arra a mentalitásra, magatartásra hivatkozom, amelynek gyakorlatában, a fájdalmat, keserűséget is bölcsen, mértéktartással lehet megélni, elintézni: lehet évődő-goromba szavakkal átkozódni, a részegen hazatérő férjnek a dühös feleség éppen köménymagos istennyilat főz vacsorára, s csapja az asztalra.. Hivatkozom arra a magatartásra, amelyben a durvaság, a trágárság, a csalás, a hazugság nemcsak istenfélelemből száműzetetik a családból, de egyszerű, természetes hagyomány és kizárásos alapon ezekkel egy fedél alatt nem lehet élni.

Megkockáztatom: nincs általános értékválság erkölcsi csőd, csak az utolsó háború óta emberségünkre, tisztességünkre, erkölcsünkre annyi nagy aktivitású szennyező por hullott, rakódott, hogy már-már úgy tűnhet, minden csak szürke, fekete a piszoktól. S ahogy évszázadokon át az egymást váltó nemzedékek megváltó aranypénzként adhatták tovább erkölcsi meggyőződésüket, tudásukat, úgy most az a veszély fenyeget, hogy az elkoszolódott aranyörökség továbbadhatatlan, hiszen nincs fénye, látható értéke, vonzása, hitele, tehát miért vágya rá egy felnőtté váló fiatalember, az, aki tanulja a világot... Miféle esélyünk van ma arra, hogy kemény, határozott mozdulatokkal tisztítsuk le magunkról, aranypénzeinkről a szennyeződések, és mutassuk fel, hitelesítsük a mélyben mindig is megmaradó, örök emberértékünket?

Bizonyos, hogy az elszánt, kemény, határozott mozdulatok mellett a megtisztuláshoz a dolog természetéből adódóan mosószer, oldószer is kell legyen ez a „csodaszer” az élesztgetett remény abban, hogy van valóságos lehetőség a hennünk meglévő értékek megtartására. Van lehetőség! Van, mert a szennyezés sem istencsapása volt! A szennyezés rossz, ügyetlen emberi kezektől származott ránk. Nem kiismerhetetlen vegyi összetételű, nem a kozmoszból rakódott le, mint radioaktív por, amit hiába teszünk mikroszkóp alá - nem, ez szemünk láttára rakódott le itt!

Én a történelmi léptékű, az országra, nemzetre zúduló, elszínező crejű örvényt nem emlegetem, hiszen napjaink nyílt közéletében a sajtó, a tömegkommunikáció naponta sorolja e folyamatok új tényeit, én a magam szubjektív perspektívájú történetét mondom tanulságul. 1948–49-ben, tízéves sem voltam, a világ, a falu változásaiból azt láttam, ami nekem nagyon tetszett: szabadság lesz itt, demokrácia! Kérve könyörögtem az apámnak, hogy a kedvemért szavazzon a kommunistákra, mert azok jó világot, új világot csinálnak. Legyintett rá. Azt mondta, maszlagokkal etettek meg az iskolában!

Ő a kisgazdapártra fog szavazni, ahogy majdminden parasztember is rájuk szavazott. Sírtam, dühöngtem, a tehetetlenségben. Azt sem hittem el az apámnak, hogy a kommunisták csálnak a választásokon.

Aztán egy barátom madárcsontú nagyapját az udvaruk kelles közepén kíméletlenül összerugdosta egy rendőr meg egy ávos, mert állítólag szökött politikai foglyoknak adott szállást egy éjszakára, és ők úgy tartották helyesnek, hogy a vallatást ott az udvaron már a szemünk láttára megkezdik.

Ettől kezdve elhittem a választási csalásokat. Hittem a titokzatos éjszakai félelmekben; ha az utcán megállt egy autó, és aki hallotta töprenghetett, hogy most kit visznek el?

Ettől kezdve tudtam, hogy ha gumibotos rendőr, fegyveres katona rámutat a fehér falra, hogy az fekete, akkor azt el kellett fogadni, mert különben akármilyen megtörténhet veled, a hozzátartozóiddal. És lesöpörték az utolsó szem terményt a padlásról, és elvitték a kezem ügyéből a szüleim kemény munkájával teremtett tejet, vajat, tojást, húst. Dologtalan, iszákos semmiemberek lettek a falu előljárói, egyik évben az egyik volt a párttitkár, a másik a tanácselnök, a harmadik a malomigazgató, a következő évben cserélődtek a szerepek, s a szemünk láttára kezdődött el a legtermészetesebb átjárkálás, jól fizető hivatalok, parancsnokló funkciók tulajdonosai körében. Kinevezett filozófusok agitáltak a vallás ellen, a papunk ellen, akit később az imperializmus ügynökének is bélyegeztek.

Akkor is láttam, ma is tudom, a falunkban élő parasztszok, munkások, tanítók erkölcsé, értékrendje mindentől alapjaiban még nem változott meg, nem porladt semmivé, de megjelentek az első rozsdafoltok egy ezredéves közmegegyezésen, sok-sok ember összezavarodott, hiszen a hivatalok bömbölő hangos híradói, az újságok jól hangzó frázisai kétségeket ébresztettek. Tévedsz, nem az van itt, amit a saját bőrödon érzékelsz, a két szemmeddel látsz, hanem az van, amit mi mondunk. A megzavarodottságtól már csak egy lépés volt a legyintés: minden mindegy, tiétek a hatalom azt csináltok, amit akartok, mi többiek valahogy megpróbálunk meghúzódni, életben maradni.

S aki mindezt már életelvként elfogadta, az a tisztességtelenség, a legkirívóbb jogtiprás, erkölcselenség láttán sem tiltakozott. Ez van, mondta ezt kell szeretni!

×

Hat-nyolc évvel a világháború után, tehénszekereiken félálomban bók-lászó, tapasztalt, okos, öreg parasztemberek felkapták a fejüket, ha nagy magasságból repülőzúgást hallottak: majd csak jönnek az angolok, mondták, pedig jól tudták, a háborúnak régen vége van... Nem fognak ide-
repülni, sem angolok, se amerikaiak egy másik felszabadításra....

Ötvenháromban azok is megjegyzték Nagy Imre nevét, akik soha politikával nem foglalkoztak. A falu, a falusi lakosság fellélegezni látszott. 1956-ban meg tágra nyílt, boldog szemmel figyelt mindenki, megszűnt a beszolgáltatás, futottak, menekültek a feudális kiváltságokban pöffeszkedő titkárok, elnökök, parancsnokok. Új értelmet nyertek a szavak, amelyeket a falu már-már feledni látszott: haza, szabadság, forradalom. De a bénult cselekvésképtelenség, a félelem a remények között is megmaradt: a bányászok, a diákok Pesten, Miskolcon majd elvégzik a világ megfordítását... A parasztemberek egyszerűen ki sem engedték otthonról a városba járó diákfiákat, sőt sok esetben a helyi átalakulás eseményeiből is kizárták őket, a „ki tudja még, mi lesz” óvatoskodó megítélés alapján. Te csak ne menj oda Nemzeti dal-t szavalni, mondta édesanyám, szavaljon más, fakadt sírva, amikor mégis menni akartam... Majdnem hatvanéves volt; 1919-es, 1944–45-ös tapasztalatok kényszerítették ki belőle a tiltást, a védelmező kizárását... Ő húszévesen is, ötvenévesen is látott meghalni értelmetlenül embereket, mert a bosszúálló hatalom rájuk mutatott: ti is ott voltatok! Hihetetlenül, naív, gyerekésszel akartam kijátszani ezeket a tiltásokat, ha engem nem engednek hősnek, felkelőnek lenni, hát majd én disszidálok... Megszöktem otthonról. Tehervonatokon, ellenőrizetlen személyvonatokon készültünk heten a negyedik béből világgá szaladni, de a rettenetes novemberi zűrzavarban nem jött létre már a startrandevű sem, maga indult, aki indult...

Én is eljutottam a szétlőtt Budapestig: leszakadt erkélyek, golyószórós páncélautók képe, a ködös-párás Duna monumentalitása észhez térített, ez a hazád, itt fogsz élni, ha lehet, ha nem lehet itt élni... Másfél nap múlva már újra a zempléni falumba értem egy hajnalon, és bocsánatkérő szavakkal adtam vissza apámnak a két egydolláros, amit egykor amerikai rokonok küldtek a gyerekeknek cukorra, és én azzal az önigazolással lop-tam el az útra költőpénznek, a családi fényképek közül, hogy végül is a magamét viszem, ha már egykor cukorra nem költöttük el...

Mire felnőttem, általában magam is parasztemberekétől örökölt mentalitásokkal éltem át a történelemet. Nem volt bennem különös bátorság ellentmondani, de saját igazságokat, történelmi párhuzamokat melengtettem magamban jobb időkre, tévedések, bűnök, bűnösök megítéléséről. Ilyen történelmi párhuzamnak kínálkozott a XVI. század elejének ideológiai, politikai, erkölcsi változássora német földön. A hatalomban pompázó dölyfös katolicizmus úr-papjai akkor, ott úgy lezüllesztették a hitet, a vallást, az erkölcsöt, hogy törvénytörően földindulásnak, reformnak, reformációnak kellett jönnie, – nyilvánvaló volt számomra, hogy a létező szocializmus is sürgős megreformálásra vár!

A tizenhatodik század elején, elszánt kispapok merték először hangoztatni, a felismerést, amely pedig egész Európát átítatta már: Rómának nincs igaza! Láttam a nagyon is fiatal kispapot valahol Worms környékén szenvedélyesen, szuggesztíven prédikálni kisémmizett, nyomorgó szegények reményéről, hogy itt a földön is, az isten előtt is van esélyünk diadalmas boldogságra, ha őszintén megbánjuk bűncinket, és elkergetjük főpapjainkat, birtokos kizsákmányoló urainkat. Én láttam magam előtt a fekete csuklyás vakbuzgó szerzetest is, aki a gyülekezetben elvegyülve jegyzeteli a fiatal prédikátor szavait, hogy majd pontos legyen a feljelentés az egyházi hatóságokhoz. Hallgassunk csak bele a prédikáció-

ba, amellyel az egyházi fegyelemből kitörő pap életét, hivatását kockáztatja!

„Az ember felett csak isten van! A burjánzó hamisság, és a tudatlan, rossz papok által megrontott isteni rendet vissza kell állítani! Akik isten nevében szólnak, az isten helyére léptek közvetítőnek, maguk is istentelnek, harácsolók. Sem nem igazi hívők, sem nem tudósok! Csak zabálják a szentírás szavait, és megemésztetlenül, értetlenül kihányják azt az emberek elé. Az isten új kiválasztottjai ezzel szemben megmutatják: a hit a népben él, az egyházi hatalomnak, dölyfös uralkodásnak semmi jogalapja nincs!”

Ott, akkor 1517 körül az olvasószobákban, a prédikátorok gyülekezeteiben egy népforradalom robbanóanyaga gyűlt össze: istennel istenért harcolni kellett! A római papok álnoksága, kapzsisága miatt megromló erkölcsiséget maga a nép kísérelte meg helyreállítani a parasztforradalommal, a reformációval.

A hetvenes-nyolcvanas évekre majdminden korombeli értelmiséginek nyilvánvaló lett a XX. század végi konzekvencia: Moszkvának nincs igazsága! Az eddig létezett szocializmus sztálini modellje, mind ideológiai, mind gyakorlati oldalát tekintve tarthatatlan!

Változástígéretet, átreformok mit sem értek: ezrek, tízezrek, százczek növekvő táborba élt vissza azzal, hogy a bürokratikus politikai hatalom maga is zavaros etikai helyzetben van. Ez idő tájt bárki megfogalmazhatott volna csödjelentéseket a közerkölcstről. De minck? Örülünk, hogy élünk! Hallgatni arany!

És az új gazdasági mechanizmus ürügyén butikszabók varrták be gátlátalanul pinceműhelyükből kikerült farmerjainkba a legdivatosabb világcégek márkajelzéseit, és szemünk láttára adták-vették bajnoki futballmeccsek pontjait olyan forintokért, amelyek a költségvetésből csurogtak a hazai sportdiplomáták ügyes kezeibe, és egyetemi diplomáink használati értékét lenullázandó ezerszámra állítottak ki mindenféle felsőfokú végzettségről szóló okleveleket, olyanoknak is, akik nyilvánvalóan az elemi iskola ismeretanyagából is pótvizgázni kényszerülnének...

És mindezek megtörténetkor lényeg szerint tisztességesek maradtak a munkálkodó állampolgárok milliói, de önbecsülésükre, birtokolt erkölcsi értékükre rátelepedett egy-egy rozsdafolt. Mondták is sokan sópánkodva: aki mer, az nyer, szemesnek áll a világ, és titokban a becsületesek irigyelni kezdték a családok sikereit, már-már kimondták a kérdést: mi a fenének kell éppen nekem becsületesnek maradnom?

A nyolcvanas évek derekán már Moszkvában is peresztrojka, glasztnoszty kezdődik el a tarthatatlan bürokratikus szocializmus megváltoztatására. Eközben nálunk a mozgalmi vagy értelmiségi rendjükből kitörő emberek – személyes szabadságukat, hivatásukat kockáztatva írni, beszélni mernek róla: Moszkvának immár negyven éve nincs igazsága! Nem világforradalom kell, nem ideológiai export, nem állami szocializmus, nem pártbürokrácia! Szabadság, demokrácia, átfogó politikai, gazdasági reform kell! A kisebb-nagyobb értelmiségi gyülekezetekben pedig szerzetesi csuklyák nélkül, lelkesen jegyeztetelnek emberek, hogy majd az illetékes helyeken feljelentsék a felforgatókat, izgatókat. Még azt is, aki azt hirdeti, a sztálini Moszkvának korábban nem volt igazsága, de most mégis Moszkvára kell figyelni, mert példás, követhető változások indultak el. Figyelünk? Nem! És egyre silányabb tudású álpapok zabálják, majd emésztetlenül kihányják élénk

prédikációikat arról, hogy ha török, ha szakad a XIX. századi *szentírások* betűi szerint szervezzük meg a jelent, jövőt... Jószerivel senki sem hiszi már el az egyre ügyetlenebb prédikációkat, de az ellenvélemény is alig születik meg, inkább cinikusak leszünk. Viccek születtek: milyen kicsi a zsemle, és milyen nagy a szánk. Más viccek és elmélkedések később arról szóltak, az a baj, hogy az állampolgár engedelmis homo sapiensből, mohó sapienssé változott, és az aktuális agitáció, új meg új magyarázó helyzetértékeléseinek türelmes meghallgatása helyett egyetlen gondja a fogyasztás. Akik keményen dolgoztak és a sok lerakódó etikát fertőző por, korom alatt is megőrizték tisztességüket a földeken, a gyárakban, nem nagyon értették mi a baj, s miért rájuk ez a panasz, akik viszont megértették, értették, cinikusan egymásra kacsintottunk, és hallgattunk.

Már az is bátor tettek számított, ha akadt egy-egy humorista, vagy szatirikus író, aki a színpadon kabarétréfákba vagy mondjuk álmoskönyvmondatokba sűríti véleményét a közerkölcsről.

Egy népszerű író efféle álmofejtéseket ajánl szilveszteri mulatságnak 1972-ben:

„Hosszú alsónadrágban twisztet ropni – társadalomkritika ér.”

„Ólmosfütykőssel verekedni – mély eszmei vita.”

„Holdvilágnál medvetalpat nyalni – előléptetés.”

„Láncon fakó tehenet vezetni – háztáji gazdaság.”

A szilveszteri ünnepek mámore elmúlik, és a hétköznapok egymásutánjában egyre ingerültebben dolgozó családfő mondja a hifitornyot, motorkerékpárt, autót követelő gyerekének: egy nagy frászt, meg istennyilát, azt kaphatsz, de nem autót...

És más családok gyermekei megkapják azt az autót, noha egyáltalán nem biztos, hogy olyan keményen megdolgoznak érte, mint azokban a családokban, ahol dolgoznak, és nem kapják meg...

Itt-ott már muzáj elhangzania a családfői mentegetőzésnek: azért nem kisleány, mert mi „csak becsületesen dolgozunk!” Nem abszurd ez a mentegetőzés?

Írják, mondják naponta: különösen szembetűnő, nyilvánvaló az erkölcsi válság, az értékzavar a fiataloknál. Követelőznek, de tartásuk, tudásuk, munkabírásuk minősíthetetlen. S még ezen kívül is itt állnak a rock-őrület, az alkoholfogyasztás, a kábítószerelés új tényei, rémképei! Megint idekíváncozik a szubjektív, és nagyonis kockázatos véleményem: felszíni tünetek ezek.

Ha az állampolgárok többségében, úgy talán bennünk is a szellemi megnyomorodottság, megfélemlítettség, szegénység lerakódott kövületei alatt is ott élt, ott él a tisztesség, a szolidaritás, az emberség. Ott él az a fiainkban, lányainkban is! Még akkor is ott él, ha ők maguk is alig vesznek róla tudomást, és ha a felnőttek bizonyos csoportjai ezt biztossággal tagadják is. S, hogy én meg mitől vagyok olyan biztos a dolgomban? Onnan, hogy a fiatalokkal kapcsolatos élményeim nemcsak a Kék-fény adásaiból táplálkoznak! Nemcsak azt látom, hogy nem adják át helyüket idősebbeknek a buszon, és a moziban belecuppognak a meghitt szerelmes pillanatok áhítatába, hogy intőket, kettéseket hoznak haza az ellenőrzőkben...

Azt is látom, – futballozás, házépítés, érettségizés, diszkózás közben, hogy tisztaszeműek, és letagadott érzelmeik mögött vágnak a kézzsorításra! Képesek a gyöngédségre; a toleranciára, a szolidaritásra. Utálják képmutatásainkat, hazugságainkat, megalkuvásunkat. Nagy többségükben tisztelik a tudást, becülik, ha valaki jó fej, és általában elégük van a kisebb meg a nagyobb hatalmasságok gögjéből. Családon belül és azon kívül is...

Végül is, kérem, legyen bocsánatos bűn, ha itt, az eluralkodó drámai erkölcsi válságkép ellenében és a magam erkölcsiségéhez viszonyítva is értéknek látom, egészségesebb közhasználatra ajánlom ezt a képet az új nemzedékről. Magunk miatt, miattuk is újra mondom: remhír az átfogó, általános erkölcsi züllés. Csak néhány tízezer ember erkölcsé pusztult el itt véglegesen szemünk láttára. A többiek kemény, határozott mozdulatokkal tisztítjuk le magunkról egy korszak ránkrakódott fekete porát, és mutatjuk fel, érvényesítjük a mindig is megvolt tisztességünket, emberségünket! S amíg nincs érvényesebb alap, új erkölcsiség, új életfilozófiák elfogadására, figyeljünk M. F. tanár úr négy évtizedes bölcsességére: az öröm, az erő, az együtteség élménye használható motivációnak, célrendszernek látszik a XX. század vége felé is...

×

Valahol az Ipoly körül füvet kaszáló V. Sándor komor panaszára mondom: igaz, igaz, magunkba kéne nézni!

Akik az ötvenes években hidegségből, csendből, félelemerdőből indultunk, végre felejtjük el a szavak színes táncát, a romlás hazugságait. Az „elmentünk, megjöttünk” állapotának szigorú önvizsgálata után megtisztulva, és új hitelekkel próbáljuk meg a reményt szétosztani: a munkálkodó sokaság nyilvánvaló értékeinek érvényesítésére van lehetőség ma is...

